

Читалищата въ предосвободителната епоха най-ревностно служиха на дветѣ голѣми идеи — на идеята за духовното ни освобождение отъ гърците и на идеята за политическото ни освобождение отъ турците.

Учителството съ ентузиазъмъ развиваше отъ читалищната трибуна тѣзи две идеи и ги направи достояние на поробенитѣ широки народни слоеве.

Благодарение на него, на неговата преданность и усърдие при читалищата въ градове и села, организираха се общедостъпни библиотеки и читални.

По починъ на учителятъ въ читалищата се държаха сказки отъ най-разнообразенъ наученъ, общественъ, педагогически и стопански характеръ.

Даваха се литературно-музикални забави, представления и се свикваха общограждански събрания, на които се обсъждаха въпроси отъ общественъ, училищенъ и черковенъ характеръ.

Това бѣ преди освобождението.

Следъ освобождението новата българска държава трѣбваше да се организира и да се постави въ служба на народа, като създаде всички условия за стопански, културенъ и мораленъ разцвѣтъ.

За реализирането на тѣзи голѣми идеи държавата привлече най-жизнеспособната и творческа интелигенция.

Всички интелигентни сили въ първитѣ години следъ освобождението бѣха се отдали за организирането на новата наша държава. Интересътъ на интелигенцията къмъ всичко друго бѣ отпадналъ, отпадналъ бѣ интересътъ и къмъ родното читалище. Дейното учителство напусна своя святъ постъ и застана въ първитѣ редове съ дейцитѣ, които редиха държавата и създадоха най-свободолюбивата и демократична конституция.

Това, разбира се, се отрази чувствително върху дейността на читалищата и тѣ, въ първитѣ години следъ освобождението, водиха съвсемъ анемиченъ животъ. Тѣхната дейность се усили едва тогава, когато на учителското поприще се посветиха млади хора, които бѣха вече свършили нашитѣ срѣдни училища. Тѣзи млади хора, съ своя младенчески жаръ и съ своя недосегаемъ идеализъмъ, редиха родното читалище.

Но читалищната идея доби широко разпространение особено следъ дветѣ злополучни войни. Тя обхвана градове и паланки, села и колиби,

Днесъ имаме 2,800 читалища; 2,800 свѣтилници освѣтяватъ трудния животъ на нашето изостанало въ всѣко отношение село.

Днесъ читалищата сж огнищата, отъ които излизатъ най-свѣтлитѣ и благородни инициативи за лѣкуване голѣмитѣ рани, причинени отъ злополучнитѣ войни.

Изразителътъ на тѣзи инициативи е главно народния учителъ.

И днесъ, повече отъ всѣки другъ пътъ, учителятъ отъ читалищната трибуна прѣска всрѣдъ широкитѣ народни маси познания по всички отрасли на науката, дава познания по хигиена, астрономия, разкрива предъ простодушното невежествено и суевѣрно население всички закони, по които се управляватъ обществото и природата.

Ние виждаме учителятъ отъ читалищната трибуна да прѣска семаната на кооператизма, като създава и организира разни видове кооперации, чрезъ които да се направи по производителенъ трудътъ на